

— Romština ve Švédsku

Romská mládež na školách ve Švédsku

Jaká je pro romské děti situace ve školách? Jak rodiče nahlízejí na vzdělání a budoucnost svých dětí? Kolik z nich má možnost studovat svůj mateřský jazyk a v jaké míře se ostatní děti učí o kultuře Romů?

Ve Švédsku jsou Romové, stejně jako Židé, Sámiové, švédští a tornedalští Finové, uznávanou menšinou, což znamená, že mají svá určitá práva. Švédsko ratifikovalo Evropskou úmluvu o ochraně národnostních menšin v roce 2000. To mimo jiné znamená, že Švédsko musí chránit kulturu a tradice menšin. Dále by měl stát prosazovat naprostou rovnost mezi majoritním a minoritním obyvatelstvem napříč ekonomickými, sociálními, politickými a kulturními sférami. V úmluvě o menšinových jazycích, která byla přijata ve stejném roce, se stát zavázal k ochraně a rozvoji menšinových jazyků.

(Zdroj: „Romer i skolan – en fördjupad studie“, Skolverket, rapport 292, 2007.
Rom in the school– in depth studie, National Agency of Education, report 292, 2007.
Ze švédštiny do angličtiny volně přeložil Domino Kai)

Můj osobní pohled

V letech 1999-2001 jsem vyučoval romský jazyk dospělé Romy. Během této doby jsem blíže poznal školní systém a zjistil jsem, že minoritám a minoritním jazykům není přikládán velký význam. Nejsou zde prostředky na to, aby byl zaměstnán romský učitel k romským dětem. Ve Švédsku existuje přibližně 20 rozdílných variant *é Romani chib* – romského jazyka, což je také jeden z důvodů, proč nemáme dostatek vzdělávacích pomůcek a učebních materiálů. Na druhé straně v poslední době dochází v této oblasti k pozitivním změnám.

| Švédská učebnice lovárského dialektu (obal) |
Mihaj Berta: Amare anglune betivura (Statens Skolverket, Stockholm 1996) |

Od té doby, co zde existují úmluvy o ochraně menšin, mnoho romských rodičů požádalo o vyučování svých dětí v rodném jazyce, avšak bez úspěchu. Školy a obce na to reagují se slovy, že nemají žádné prostředky, aby mohly tuto výuku realizovat. Situace dnes tedy není příznivá, ale doufejme, že jsme na dobré cestě ke změně. Snahy Romů v této oblasti začínají vzrůstat. Věřím, že v budoucnu uvidíme ve školách mnohem více učitelů romštiny.

| Švédská učebnice lovárského dialektu (ukázka) |
 Mihalj Berta: Amare anglune betivura (Statens Skolverk, Stockholm 1996) |

Dalším pozitivním výsledkem v oblasti vzdělávání je vznik profese asistenta pedagoga. Ve Stockholmu byly třikrát zrealizovány kurzy, jak se stát asistentem pedagoga. Jedná se o dvouleté studium na úrovni gymnázia. Účastníci se učí pedagogickým dovednostem, jak učit a zároveň vést, učí se jednotlivé předměty a tak dále. Asistenti pedagoga pomáhají dětem ve školách, pomáhají jim s úkoly a zároveň jsou jakýmsi pojítkem mezi rodiči a školou. Tímto způsobem se podařilo zlepšit úroveň znalostí dětí a zvýšit jejich docházku ve škole. Asistenti

pedagoga se stávají pro děti vzorem. Tento model se sice pomalu, ale jistě nadále rozšiřuje v dalších komunitách a obcích.

Zpět ke zprávě Národní vzdělávací agentury

Národní vzdělávací agentura ve své zprávě uvádí deset kroků, jak situaci ve Švédsku zlepšit.

- obce musí více rozšířit svou terénní práci a ve spolupráci s romskými rodiči najít atraktivní způsoby řešení předškolních aktivit dětí
- obce musí naplánovat a zrealizovat speciální dlouhodobé programy pro romské děti a žáky. Jako dobře fungující se ukázal model asistentů pedagoga, je však třeba pro asistenty pedagoga zavést semináře a doškolovací kurzy
- zásadní význam pro vzdělávání romských dětí má bezpečné prostředí ve škole spojené s vlastním úsilím rodičů o zlepšení podmínek na školách. I přestože bude Národní vzdělávací agentura usilovat o naplnění práva na vzdělávání, bude také sledovat plnění zákona, který zakazuje diskriminaci a šikanu z důvodu etnického původu
- povinná školní docházka a právo na vzdělání musí být prosazovány a podporovány několika způsoby. Je známo a prokázáno, že školy by měly klást hlavní důraz na školní docházku. Efektivním nástrojem je v tomto případě terénní práce. Pokud dochází k opakované absenci žáků, měla by se škola informovat, proč tomu tak je, a zároveň tuto situaci řešit. V některých případech by měla být na místě spolupráce s ostatními úřady
- statistické údaje Národní vzdělávací agentury ohledně vyučování v mateřském jazyce musí být více propracované, aby mohly být zaregistrovány existující variety romštiny. Na tomto bodě se již začalo pracovat. Obce disponují statistickými údaji, které ukazují, že podle zákona musí dojít ke zlepšení výuky v mateřském jazyce
- obce by měly rozvíjet snahu o vyučování romských žáků v jejich mateřštině
- vzdělávání o národnostních menšinách na školách musí být více plošným jevem. Národní vzdělávací agentura bude informovat o současných nařízeních

| Ukázka ze švédské učebnice kalderašského dialektu |

- musí být rozvinuto a podporováno alternativní vzdělávání pro dospělé Romy. Mezi další složky vzdělávacího systému patří, aby kurzy, které Romové požadují, mohly být uvedeny v platnost. Musí se nalézt způsob, jak tyto kurzy financovat, aby Romové, kteří trpí nedostatkem základního vzdělání, měli možnost dále studovat.

Národní vzdělávací agentura by měla pokračovat v rozvíjení a podpoře nových způsobů vyučování v mateřském jazyce Romů

- a za účelem zvýšení rovnoprávnosti a zlepšení školní docházky je třeba rozvinout spolu s úřady a s romskými organizacemi formy spolupráce jak na centrální, tak na lokální úrovni, a tím změnit k lepšímu současnou nepřijatelnou situaci, ve které se Romové nacházejí

(Zdroj: „Romer i skolan – en fördjupad studie“, Skolverket, rapport 292, 2007.
Rom in the school– in depth studie, National Agency of Education, report 292, 2007.
Ze švédštiny do angličtiny volně přeložil Domino Kai)

Přeji všem Romům ze všech států mnoho štěstí a zdraví. Děti, musíte chodit do školy! Musíte se učit, abyste si mohly splnit to, po čem toužíte.

Přeji Vám hezké léto!

Na shledanou!

O Domino Kai, Váš bratr ze Švédska

| Ukázka ze švédské učebnice dialektu kaale |
Henry Hedman: *Sar me sikjavaa romanes* (Opetushallitus, Stockholm 1996). |

Komentář k označení *Rom*:

V textu nepoužívám označení *Roma*, protože v romštině se tento termín u nás neužívá. Avšak připouštím, že je lepší užívat termín *Roma* než označení *Romani*, *Romanies*, *Romany* nebo *Romany*s, která pocházejí od anglických akademiků. Co z toho je správným označením? To je důvod, proč užívám pouze termín *Rom*. Jak je známo, termín *Rom* znamená romský člověk nebo muž. V některých dialektech jako je kalderaština nebo lovárština se užívá také plurální tvar *Le Rom*, což by se dalo přeložit jako romský lid.

Na druhou stranu jsem si také vědom toho, že někteří lidé nemají tolik informací o romském jazyku a jeho dialektech a že to přesahuje rámec tohoto tématu.

Přeložila Zuzana Znamenáčková

Romano džaniben – jevend 2007
Časopis romistických studií

Tento časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Toto číslo je výstupem z výzkumného záměru č. MSM 0021620825
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

Toto číslo časopisu vyšlo za finanční podpory České rady pro oběti nacismu

Projekt je financován za finanční podpory Nadace Arbor Vitae

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětem holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková, Helena Sadílková a Adéla Gálová
Technická redaktorka: Eva Zdařilová
Recenzovali: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs
Sazba: Petr Teichman
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkcí zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545

Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků
nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.